УДК: 37.013:159.922.73

Джеенбекова Зарина
БГУнун алдындагы ИНДОнун ага окутуучусу

ПЕДАГОГИКАЛЫК ПСИХОЛОГИЯ – БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ПСИХОЛОГИЯЛЫК АСПЕКТИСИ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВОСПИТАНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПСИХОЛОГИИ

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF EDUCATION IN EDUCATIONAL PSYCHOLOGY

Аннотация: *Бул илимий макалада билим берүү психологиялык негизи баланын жекече психологиялык өзгөчөлүктөрүн ар түрдүү жараша мугалим менен окуучунун, билим берүү таасирлерден таасирин изилдөө боюнча өз ара жараянын жана адамдын пайда психологиялык механизмдерин эске алуу менен түшүнүүгө болот. Мисалы, сезимтал болуп саналат кызуу байланыш иш-милдети, кызуу колдоо бул маанилүү атаандашы интернет жана заманбап экендигин улам көптөгөн үй-бүлөлөрдө келип чыккан - смартфондор, гаджеттер, планшеттер ж.б. Бул ошондой эле билим берүү иштеши үчүн тиешелүү. Ата-энелер билим берүү таасири маанилүү жөндөмдөрү жок, алардын репертуары билим берүүнүн эки гана жолу бар - жаза, күч-кубат. Жана жайылтуу болуп саналат "ишеним сатып алам".*

Түйүндүү сөздөр: *жараян, билим берүү, бала сапаттары, коомдошуу, бала жүрүм-туруму, бир механизм башкаруу, жеке адам.*

Аннотация: *Психологической сущностью процесса воспитания является понимание и учет психологических механизмов формирования личности при взаимодействии воспитателя и воспитанника, изучение эффекта воспитательных воздействий в зависимости от различных индивидуально-психологических особенностей ребенка. Так, например функция эмоционального общения, которая заключается в эмпатии, эмоциональной поддержке видоизменилась во многих семьях в связи с тем, что самым важным конкурентом этому стал интернет и современные гаджеты - планшеты, смартфоны и т.д. Это касается и воспитательной функции. Родители не имеют существенных навыков воспитательного воздействия, и в их репертуар входит только два способа воспитания - наказание и поощрение. Причем поощрение выступает как «покупка авторитета».*

«Ребенок воспитывается на собственном опыте. Психологическая точка зрения требует признать, что в воспитательном процессе личный опыт ученика представляет из себя все».

Ключевые слова: *процесс, воспитание, ребенок, личность, социализация, детство, поведение, механизм, управление, индивид.*

Annotation: *The psychological essence of the process of education is the understanding and consideration of the psychological mechanisms of the formation of personality in the interaction of the teacher of the pupil, the study of the effect of educational influences depending on the various individual psychological characteristics of the child. For example, the function of emotional communication, which consists in empathy, emotional support, has changed in many families due to the fact that the Internet and modern gadgets such as tablets, smartphones, etc. have become the most important competitor. This also applies to educational functions. Parents do not have significant educational skills, and their repertoire includes only two methods of education - punishment and encouragement. Moreover, the promotion acts as a "purchase of authority."*

Keywords: *process, upbringing, child, personality, socialization, childhood, behavior, mechanism, management, individual.*

Анын милдеттерин өзгөргөн коомдун үй-бүлө институтун өнүктүрүү, азыркы учурда. Мисалы, сезимтал болуп саналат кызуу байланыш иш-милдети, бул абдан маанилүү атаандашы интернет жана заманбап экендигин улам көптөгөн үй-бүлөлөрдө келип жактан колдоо - таблеткалар, Сотиш ж.б. Бул ошондой эле билим берүү иштеши үчүн тиешелүү. Ата-энелер билим берүү таасири маанилүү жөндөмдөрү жок, алардын репертуары билим берүүнүн эки гана жолу бар - жаза, күч-кубат. Жана жайылтуу болуп саналат "сатып алуу ишеним."

1926-жылы жазылган ишинде Л.С Выготский анын "Билим берүү психологиясы", иш жүзүндө алардын мисалдарды тастыктоочу, психология илиминин теориялык негиздери жөнүндө колдоосу менен бала тарбиялоо идеясын актаган. Л.С. Выготскийдин көз карашы көтөрүү балдар кийин анын илимий мектептин өкүлдөрү тарабынан иштелип чыккан (мындан Леонтьев А.Н., А.Р. Луирии, Л.И. Божович, Д.Б.Эльконин, А.В.Запарожец,) . Бул Л.С. Выготскийдин көрүүлөрүнүн актуалдуулугун белгилеп кетүү маанилүү азыр. Бул праксиологолык мамиле ушундай болсо, келгиле, баланы өнүктүрүү үчүн шарттарды камсыз кылууга багытталган иш-мугалим, азыр абдан кызыктуу эле билим кароого мүмкүндүк берет. [2, с. 12, 8].

"Бала тажрыйбасы менен алып жатат. көз психологиялык пункту окуучунун жеке тажрыйбасын билим берүү иш экенин моюнга алуу үчүн талап бир болуп саналат " (1, с.82).

Коомго жана бирдейликти түзүү менен байланышкан адамдын билим берүү жараяны. бул түшүнүктөрдүн, ошондой эле коомго жана инсандыгын калыптандыруу, атүгүл психологиялык механизмдерин ортосундагы мамилени алалы.

Социализация - адамдын маанисин үйрөнүп алып баруулар, жалпысынан бул коомдун, коом, топ, ошондой эле алардын коомдук мамилелердин жана көндүмдөрдү кайра мүнөздүү установкалардын, мамилесин, жүрүш-туруш моделдерин, кабыл алынган. Бирок А.В. Петровскийдин үчүн коомдошуу ылайык негизги кадамдары жапырт баскычта ишке ашат 3 микрафазада: [3, стр 3, 6.]

- *Алтын балалык* - коомдук турмуштун эрежелерин үйрөнүү менен берилген жеке түзмөк;
- *Өспүрүм* - муктаж "адам болуу" улуу жекелештирүү үчүн адамдын муктаждыктарын айтылат жекече;
- *Жаштар* - жуурулушуна, кулк-мүнөзүн жана топтук жана жеке өнүктүрүү зарылдыгын жана зарылдыгын жыйын адамдын сапаттары сатып айтылган эле. өздөрү адам аракет коомго жүрүшүндө жана коомдук деп аталат ролдору ар кандай жүзөгө ашырат.

Коомдук, жеке инсандын бул ролдор адам көрүнүп аркылуу.

Социализацияны курчап турган чөйрө менен жеке критерийлери табигый адам өз ара пайда жана жогорулатуу жараян бир багытталган атайы көзөмөлгө коомдошуу (диний, үй-бүлө, мектеп, билим берүү) болуп эсептелет. Башкача айтканда, ошентип, билим берүү коомго белгилүү бир технологиялык контролдоо механизмин кызмат кылат.

Билим берүү жараянынын эмоцианалдуу негизи мугалим-окуучулар өз ара маанай инсандыгын калыптандыруу механизмин түшүнүү жана дарылоо болуп саналат, ар кандай таасирлерге таасирин изилдөө өзүнчө тарбиялоо - жан баланын өзгөчөлүгү. Мындай өзүмчүлдүккө, кош ыкшоолугун катары прогрессивдүү кырдаал ушул касиеттерин, базар экономикасынын интенсивдүү өнүктүрүү жана материалдык мүлктөргө карата белгилүү кезекте жаштардын белгилүү бир пайда өнүгүшүнө таандык менен байланышкан. Билим берүү, ошондой эле, жоюу же коомго терс натыйжаларын алсыратуу мүмкүндүк берет, *"аны билим берүү стратегиясы менен тактикасын кандай алдын ала жана иштеп чыгуу үчүн илимий мүмкүнчүлүктөрүн талап кылуу гуманисттик багытын берүүгө"* [4, 8, 9-б].

Ал жеткен пикир баланы жардам берет жана ошол эле учурда, өсүп адамдын өзүнөн коомго кээ бир терс көрүнүштөрдү жазалайт.

Бул жобо кийин касиет абстрактуу түшүнүктөрдүн үчүн негизги постулаттарды психология-жылы кабыл алынган.

"Биз мугалимдин ролун баамдаш үчүн чогуу мүмкүн болсо, ал өз тажрыйбасынан бул өзгөчө маанисин берүү студент?" Ошол эле жерде, [4, улантусунда 83]. Ушул этапта чын эле ата-энелер мугалимдин бийлиги байистүү байланыштуу мугалимдердин таасирин чындыгында баамдаш үчүн келип жатат. окутуучу (бардык бала көз карандысыздыгы менен) "чексиз маанилүү", - бул баарын эмес, сатып алууга баланын ишин уюштуруу жана тажрыйба көз карашы, коомдук көз караштан зарыл.

"Бул эске алуу керек, мугалим бир жагынан ... кош ролу билим берүү иш-аракет деп, чынында, билим берүү чөйрөсүнүн уюштуруучусу, экинчи жагынан - айлана-бөлүгү" [5, с.84]. Бул жерде, биз изилдөө методдорун билүү, "кызматташтыкты педагогика" жана прогрессивдүү идеялардын келип чыгышын көрө мугалим оюнда эркектер менен бирдей турат, бирок, ошол эле учурда, анын уюштуруучусу.

"Билим берүү максаты болгон шарттарга жараша эмес, камсыз ... чөйрө элементтер бир жолу абдан зыяндуу жана кыйратуучу таасири боюнча киргүгө мүмкүнчүлүгү бар.

Системасы билүү үчүн даярдоонун заманбап шарттарда орто билим коомго жана окууга активдүү мамиле актуалдуу көйгөй болуп калууда. Ал 21-кылымдын лидери катары окутуучу түзүү зарыл, адамдын өзүн, өзүн-өзү уюштурган жана жоопкерчиликтүү, идеологиялык, даярдуулук менен жардам балдар үчүн атаандаштыкка жөндөмдүү. Бүгүнкү күндө Улуу Окутуучу ар жагынан компетенттүү болушу керек: уюмдун жана билим берүү жараянынын окутуунун мазмуну жана стратегиясын билүү менен, биринчи кезекте, студенттердин окуу жараянын көндүмдөрүн жетишүүгө багытталган атайын окутуу жана турмуштук жагдайларда өз билимин колдонуу. Бул мугалим да иш ролду билим берүү жараянына туш үчүн - Көктөн үчүн, айлана-чөйрөнүн элементтери чачууга, а алар зарыл болгон милдеттерди жашоосунда жүзөгө ашырылган деп, аларды топ: "[Ошол эле жерде, 6-бөлүм, 85-пункт]. пункту, башкача айтканда, "позасын" үйдө насааттаган үчүн бала, ошондой эле айлана-чөйрөгө эмес, бир гана баласы менен. балдардын компетенттүү, сүйүү менен мугалимдин жетекчилиги астында балдар кызматкерлери адам катары баланы тарбиялоодо, мыкты коомдук чөйрө болуп эсептелет.

"Бала келечектин инсандар көп сандаган кирип, ал чындыкты жана башка, ал эми үчүнчү болууга мүмкүнчүлүгү бар. Билим берүү, каалаган инсандын коомдук тандоо кылат "[7, с.93]. Эгерде баланын коомго колдоо көрсөтүлөт.

Бул жалпы жыйынтык чыгарууга болот: баланы, студент көрөсүз мугалим жана билими мугалим коомдук чөйрө студент болгон өзүн алып уруксат эмес.

Заманбап билим берүү психологиянын түзүү окутуу жана билим берүү боюнча бир сонун рухий билим берүү сыяктуу көз карандысыз, жөндөмдүү адам түзүүгө багытталган илим гуманитардык идеалдары менен аныкталат.

Коомдук максатка ылайыктуулугун принцип. Педагогикалык психология өнүктүрүү теориясынын жана практикасынын айрым иш-коомдук аныктайт коомдук баалуулуктардын жана күтүүлөр системасынын билим берүү системасынын алкагында жана коомдогу көп кабыл алып, ал менен түшүндүрүүгө болот. Демек, бул этабында коомдун көз карандысыз, өз алдынча адам, алардын өз максаттарын өнүктүрүү жана андан ары өнүгүшүн аныктоо жана ишке ашыруу үчүн билим берүү салым билим берүү системаларын коомдук максатка түзүү болуп саналат өзгөртүлгөн.

Ар кандай психикалык кубулуш же эки боюнча коомдук максатка көз карашынан талдоо билим психология, изилдөө предмети болуп кандайдыр бир системасы 2 уровенде аныктайт:

- адаптация катмар (жандуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу, ал эми коомдук муктаждыктар үчүн жеке стандарттар тема эмес карама-каршы);

- кайра өзүнө жана коомдун деңгээл (адамдын өнүгүүсүнө салым жаңы коомдук жана тарыхый түрлөрүн түзүү, (системасы) жана бүтүндөй коомдун прогресске).

Теория менен практиканы биримдик принцип. Билим берүү практикасы билим психология, теориялык жана эксперименталдык изилдөө боюнча маселелердин негизги булагы болуп саналат, ошондой эле алардын натыйжалуулугун баалоо үчүн критерийлер. бири-бирине Психо-педагогикалык теория жана практика таасири.

Теория жана билим берүү психологиянын иш жүзүндө өз ара уюштуруу үч негизги маселелер бар:

Эмне үчүн адам жаңы психологиялык билимдерди колдонуу үчүн семантикалык негиз табылган (жаңы билим жана психолог менен иш-чара-кууп коомдогу адамдын тартуу, жаңы билим алган кубаттуулуктарды жеке мааниси алуу мындан ары өзгөрүүлөрдү ишке ашыруу үчүн).

Кайсы милдеттерин психологиялык таасири (адам баласынын табиятын жана анын өнүгүү түшүнүшүнө жараша) аныктоо;

Психо натыйжалуулугун баалоо (арыздын эместиги, психологиялык таасири мүнөзү, психологдун кыска мөөнөттүү жана узак мөөнөттүү таасир, ж.б.) колдонуу.

Онүгүү принцип. билим берүү, психологиялык теория жана практика жүзүндө эч кандай таасири максаты пайда болушу, билим берүү жараянына өнүктүрүү катышуучулары жана жалпы билим берүү системасы болуп саналат. Ар бир кубулуш жана иштеп чыгуу жана түзүү боюнча изилденген эмес, толук система катары. Билим берүү жана окутуунун натыйжалуу системасы үч түрүн өнүктүрүүгө бириктирет:

- өсүү жана жетилүү - билим берүү жараянынын катышуучуларына тарабынан активдүү кийлигишүүсүз Онтогенез учурунда алардын биологиялык жетилүүнүн менен жаңы ой курулуштарды сатып алуу. иштеп чыгуу бул түрү боюнча билим берүү системасынын, мисалы, адам акысыз билим берүү системасы болуп саналат (Вальдовский мектеп, Монтессори мектеби ж.б.)

- түзүү - улам жигердүү билим берүү жараянына жеткен катышуучуларын таркатуу коомдук иштерди жана ченемдердин интериоризациялык үчүн жаңы ой-структуралардын алуу. Билим берүүнү өнүктүрүүнүн бул түрү боюнча ыкмасын - бихевиористикалык жана жүзөгө ашырат;

- өзгөртүү - өз алдынча каражат чогултуу боюнча өз ой өнүктүрүү жолу менен жаңы ой курулуштарды сатып алуу.

Иштеп чыгуу бул билим берүү бойго жеткен мүчөлөрү тарабынан колдоого алынган, баланын өзүн-өзү өркүндөтүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү түзүү боюнча анын негизги милдети. Гуманисттик окуу, экзистенциалдуу-гумандуу жана жекече иш жүзүндө активдүү негизинен пайда ишке ашыруу жактырылсын.

Детерминация аныктоо принцип, мурунку же кийинки иш-чаралар жана өз жашоосунун мамилелерге изилдөө объектисин мамилелерди түзүү үчүн мүмкүн конкреттүү экологиялык таасирлерди жараша, анын келечектеги жүрүм-турумун алдын ала алат.

Детерминацияны аныктоонун эки тиби бар:

Каузальный детерминация аныктоо учурда адамдын белгилүү бир психологиялык сапаттарын өткөн тажрыйбасы пайда болушу сөзсүз түрдө алып келет чара / мамилеси психикалык кубулуштардын ортосундагы мамилени белгилейт. Мисалы, девиант өспүрүмдөрдүн бузуку жүрүм-баланын үй-бүлө менен билим берүү жагымсыз жагдай болжолдойт жана оптималдаштыруу программасын иштеп чыгуу. Себептик аныктоо курулган түшүндүрүү кемчиликтери темада өткөн тажрыйбасы менен стереотиптердин тийгизген таасири жана катуу ынак болуп, ар кандай кыйынчылыктарды жоюу объектинин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен мүмкүн эмес.

Максаттуу аныктоо аты колдонмонун максаты жана мааниси жана анын маанилүү милдеттерин аныктаган психикалык кубулуштардын ортосундагы мамилени белгилейт. бул учурда психологиялык жардам адашкан өспүрүм өз жанын максаттарды жана баалуулуктарды аныктоо негизделет, ошондой эле, бул максаттарга жетүү үчүн өзүнчө көндүмдөрүн калыптандыруу.

Системалар принципи. Көз карандысыз операция бутага алып, бир система компоненти катары каралууга теманы изилдөө. ар кандай системасынын билим берүү психология максаты ар түрдүү денгээлде ишке ашырылат, анын мүчөлөрү, иштеп чыгуу болуп саналат:

• Жеке, генетикалык, таанып-билүүчүлүк, психикалык жана эрки менен өзүн -өзү кирет, муктаждыкумтулуучулук, мүнөзү, ж.б.

• Коомдук, коомдук ролун байланыш катышуучулардын көндүмдөрүн, аткарылышын камсыз кылат, бир коом, бар экендигинин негиздери ж.б..

• Рухий адам бар, адам субъекттүүлүк наркы-семантикалык негиз бар - жүрүш-жеке жана коомдук аныктоочу ортосундагы тең салмактуулук өкмөттүн чагылдырган - маданиятына кошкон салымы жана башкалардын жашоосун.

Ситемасы курамы көлөмүн орнотулган болсо, алардын өз ара байланыштарын талдоого, алардын иш-аныктап үлгүлөрү, система генезиси жана системасы сапаттуу изилденип жаткан изилдеп тийиш.

Адабияттар

1. Асмолов А.Г. Инсандык психология: жалпы психологиялык анализи негиздери, -М., 2002.

2. Бадмаев Б.Ц. Психология мугалими иш: 2 kn.- М., 2000.- китеп 1.

3. Выготский Л.С. Педагогикалык психология. - М., 1991.

4. Вересов Н., Мельников А. Билим берүү жана маданият: реалдуу максаттары жана Педагогика жана коомдук илимдер академиясына караштуу чыныгы мааниси // өндүрүшү. 8. Саны. –М., 2004-бб 11-30.

5. Гиппенрейтер Ю.Б. Жалпы психология киришүү. - М., 1996.

6. Даль В. Орус тилинин сөздүгү. 4 томдугу.-М., 1989.

7. Зеньковский В.В. Балалыктын психологиясы. -Екатеринбург, 1995.

Албетте, жалпы жана окуу психология. Vol. 3-ред. М.Г. Гамезо. -М., 1982.

8. Леви В. Көнүмүш бала. Spb. 1993.

9. Маркова А.К., Лидерс А.Г., Яковлева Е.Л. Диагностикалоо жана мектеп жана мектепке чейинки жаштагы психикалык өнүгүүсүнүн тууралоо. –Куктак, 1992.

10. Макаренко А.С. Баланы түшүндүрүп берүү. -М., 1977.